

факт, що ефективно управління людськими ресурсами відіграє провідну роль у досягненні високого рівня прибутковості та забезпеченні конкурентоспроможності підприємств. Розробка підходів щодо вдосконалення ринку праці повинна базуватись на виважених діях органів державної влади, до компетенції яких повинно входити: розробка ефективної політики зайнятості, прогнозування сукупної робочої сили відповідно до потреб регіонів країни; створення цілісної системи професійної орієнтації; регулювання процесів трудової міграції, запровадження інноваційних інструментів та методів у роботі з безробітними громадянами тощо.

Література:

1. Брич В.Я. Регулювання ринку праці: регіональні аспекти. – К.: НЦ ЗРП, 1997. – 217 с.
  2. Закон України «Про зайнятість населення», ВВР від 05.07.2012, № 5067-VI.
  3. Закон України «Про основи національної безпеки України», ВВР від 19.06.2003, № 964-IV.
  4. Закон України «Про професійний розвиток працівників», ВВР від 12.02.2012, № 4312-VI.
  5. Лазоренко К.С. Роль, значення та особливості функціонування ринку праці на сучасному етапі / К.С. Лазоренко // Вісник СНАУ, - випуск 5/1. - 2010. – С.5.
  6. Маршавін Ю.М. Шляхи удосконалення інституційного забезпечення розвитку ринку праці України// Зайнятість та ринок праці: Міжвідомчий науковий збірник заснований при НЦ ЗРП НАН і Міністерства праці у 1992 р. – 2001. – Вип. 14. – С. 99-110.
  7. Основні показники ринку праці [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
  8. Петюх В.М. Ринок праці. – К.: КНЕУ, 1999. – 288с.
  9. Рофе А.И., Збышко Б.Г., Ищин В.В. Рынок труда, занятость населения, экономика ресурсов для труда/ Под ред. проф. А.И. Рофе. – М., 1993. – 299с.
  10. UNDP (United Nations Development Programme). 1994. Human Development Report 1994. N.Y.: Oxford University Press. – P.15.
- Рецензент: д.е.н., доцент Писаренко В.В.*

УДК 330.341.1: 65.01: 637.1

ІННОВАЦІЙНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Барілович О.М., к.е.н.

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Висвітлено напрямки інноваційної діяльності молокопереробних підприємств з огляду на проблеми, які постали перед галуззю.

Directions of innovation activity of dairy processing enterprises, taking into account difficulties, that the industry is confronted with, are reflected.

Постановка проблеми. Молокопереробна галузь – одна з провідних у структурі харчової промисловості України. Від її функціонування значною мірою залежить як добробут населення, так і продовольча безпека країни загалом. Проте проблеми, які постали останніми роками перед підприємствами галузі, змушують шукати нові, альтернативні шляхи розвитку і підвищення конкурентоспроможності. Одним із таких шляхів є впровадження інновацій-

них процесів у діяльність підприємств. Адже саме інновації здатні забезпечити розробку, освоєння нових видів продукції, високий рівень якості та цінові переваги, сформувані умови для активного просування продукції на ринок.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематиці інноваційного розвитку підприємств в Україні присвячені наукові праці таких учених, як: О. Алимов, В. Андрійчук, Л. Безчасний, В.Беседін, П. Беленький, Т. Божида-рнік, А. Гальчинський, В. Геєць, Г. Добров, М. Долішній, А. Заїнчковський, Б. Малицький, Ю. Ніколенко, Ю. Пахомов, І. Продіус, Н. Резнік, Д. Стеченко, А. Сухоруков, В. Трегобчук, А. Юзефович, М. Якубовський та інші. Проте проблема впровадження інновацій підприємствами молокопереробної галузі України з метою підвищення їх конкурентоспроможності потребує більш детального вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення діяльності молокопереробних підприємств з позицій їх інноваційної активності у ході вирішення проблем, які постали перед галуззю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією із ключових проблем галузі є забезпечення у повній мірі якісною сировиною. Ця проблема на даний час є особливо болісною, оскільки близько 80 % молока-сировини для переробних підприємств надходить від господарств населення. Слід зазначити, що, не чекаючи на результати доволі непослідовних кроків держави у напрямку покращення даної ситуації, більшість найбільш потужних підприємств галузі намагаються вирішити проблему самотужки, використовуючи принципи вертикальної інтеграції. Вертикальна інтеграція передбачає створення єдиної структури, що здійснює контроль і комплексний розвиток усього процесу: від виробництва молока до реалізації готової продукції, і включає виробників молока, переробників і операторів ринку.

Так, наприклад, ВАТ “Шосткинський міськмолкомбінат” укладає довгострокові угоди про співпрацю з найбільш потужними сільськогосподарськими підприємствами-постачальниками молока. Його приклад свідчить, що розвиток стосунків з крупнотоварними постачальниками слід здійснювати використовуючи наступні напрямки: забезпечення підприємств необхідними матеріальними ресурсами у період весняно-польових робіт і збору врожаю; укладання договорів на поставку високоякісних кормів найкрупнішим господарствам регіону в обмін на поставки молочної сировини; фінансування побудови доїльних залів у головних партнерів-постачальників; забезпечення підприємств племінною худобою в рахунок оплати за молоко; надання допомоги у складанні раціонів годівлі; надання сільгоспвиробникам на вигідних умовах позичок; авансування весняно-осінніх польових робіт; здійснення оперативної оплати за здане молоко відповідного гатунку і термостійкості; надання консультацій щодо покращення якості сировини і впровадження освітніх програм для представників господарств та ін.

Окрім того, дійсно якісне молоко, яке відповідає стандарту, мають можливість виробляти крупні спеціалізовані сільськогосподарські підприємства, що здатні контролювати якість на всіх етапах, у тому числі проводячи лабораторні аналізи зданого молока. Однією з першочергових задач даних підпри-

ємств є підвищення надоїв молока в умовах сталого поголів'я. Вирішення даної задачі досягається як шляхом покращення маточного поголів'я, так і за допомогою застосування новітніх біотехнологічних розробок, зокрема пробіотичних препаратів для збільшення продуктивності ВРХ, які дозволяють вирішити ряд проблем, таких як підвищення надоїв і жирності молока, профілактика ацидозу рубця, покращення перетравлення зерна силосної кукурудзи, заміна сухих жирів, стерилізація маститного молока для подальшого його використання на вигодовування молодняку, підвищення збереженості молодняку [1].

Іншим новітнім напрямком розвитку сільськогосподарських підприємств-виробників молока є облаштування власних міні-заводів з його переробки. Дані заводи дають змогу переробляти молоко безпосередньо на місці його виробництва на сучасному обладнанні з дотриманням усіх технологічних вимог. Спеціалізовані лінії з переробки молока дозволяють виготовляти оригінальну продукцію, таку як пастеризоване молоко, кисломолочний сир, сир м'який і твердий, бринзу, сметану, масло вершкове, вершки, згущене збиране і згущене знежирене молоко з цукром, кефір, йогурт, біойогурт, ряжанку, маслянку тощо. Встановлення власного молочного заводу дозволяє вирішити проблему нерозвиненої інфраструктури виробництва і переробки молока, коли молоко везеться на переробку за десятки, а то і сотні кілометрів і, в той же час, забезпечити населення дійсно якісними і свіжими молочними продуктами. Окрім того, виробництво перестає залежати від цінової політики на сировину, у тваринників з'являються обігові кошти, збільшується кількість покупців, поліпшується фінансове становище господарств, а відтак, можна говорити про відродження високопродуктивного стада [2].

У той же час, у ситуації катастрофічної нестачі сировини, переробники молока вимушені шукати нові альтернативні шляхи вирішення даної проблеми. Одним із таких шляхів є розробка і впровадження у виробництво комбінованих продуктів із частковою заміною молочного жиру рослинним. У той же час, використання рослинних жирів пов'язано не тільки з економічною і сировинної проблемами, але і з подоланням кризи здоров'я населення. Особливо актуальною дана тенденція є у сироробному і маслоробному виробництві. При цьому виробництво дійсно високоякісних продуктів із застосуванням рослинних жирів дозволяє вирішити ряд наступних задач: збільшити обсяги виробництва, згладити сезонність виробництва, розширити асортимент продукції з урахуванням вимог здорового харчування, зберегти традиційні технологічні схеми виробництва, підвищити біологічну цінність продукції за рахунок збагачення поліненасиченими жирними кислотами, значно знизити собівартість продукції, збільшити терміни зберігання, тощо [3].

Іншим напрямком розвитку молокопереробних підприємств є розширення портфеля продукції за рахунок впровадження у виробництво інноваційних продуктів. Так, українські виробники починають розробляти і впроваджувати у виробництво функціональні продукти і продукти з високою доданою вартістю, а також нові види органічних і кисломолочних продуктів для дитячого харчування. Серед продуктів функціонального призначення, що розроблені в Україні, можна виділити чотири основні групи: продукти для

харчування для людей похилого віку, продукти діабетичного призначення без замінників цукру, продукти для підвищення імунних функцій в організмі людини, продукти для коригування дисбактеріозів кишечника. Дані продукти виробляються без додавання стабілізаторів, штучних барвників, консервантів; збагачуються вітамінами, мінеральними речовинами, екстрактами лікарських рослин, біфідо- та лактобактеріями тощо [4]. У категорії продуктів з високою доданою вартістю, що представлені на ринку України, варто виділити сиркові десерти, більшість із яких є складними виробами з позиції комбінування у рецептурі різних інгредієнтів. Наприклад, окрім базового кисломолочного сиру, такі десерти містять масло вершкове, вершки, йогурт, цукор, кондитерську глазур, поливки (шоколадні, карамелеві, фруктові), фруктовоягідні добавки у вигляді сиропів, джемів, шматочків плодів тощо. Як результат, сиркові десерти перетворюються на самостійну страву, розраховану на певну ситуацію споживання, що надає додаткової цінності товару і підвищує його вартість у структурі роздрібної торгівлі. Подібні продукти формують так званий «модерн-сегмент», що включає різні категорії сучасної інноваційної продукції [5].

Актуальним напрямком розширення асортиментної лінійки молокопереробних підприємств є також виробництво нових видів продукції із вторинних продуктів переробки молока – сироватки та лактози. Питання переробки сироватки в Україні сьогодні є надзвичайно актуальним, і не лише з точки зору екологічної безпеки: сироватка – це цінна молочна сировина, адже вона містить 6–6,5% сухої речовини молока. Тому в умовах недостатнього виробництва молока-сировини переробка сироватки має великий економічний потенціал. Вже багато заводів в Україні мають певний досвід часткової чи повної переробки сироватки із застосуванням новітніх методів фільтрації, інші підприємства працюють над цією проблемою і планують найближчим часом її вирішити [6].

Загалом, останніми роками спостерігається тенденція до збільшення виробництва і споживання низькокалорійних і знежирених молочних продуктів, при виробництві яких широко використовується вторинна молочна сировина. Зі знежиреного молока, пахти і молочної сироватки виробляються як напої для безпосереднього споживання, так і напівфабрикати для виготовлення десертів, пудингів, морозива, желюваних продуктів, тощо.

Зважаючи на все зростаючі вимоги до якості і збереженості молочної продукції актуальним також є впровадження інноваційних технологій у розробку нових видів упаковки та пакувальних матеріалів для молочної промисловості. Так, для упаковки масла, поряд із кашированою фольгою, почали застосовувати новітні матеріали на вапняно-полімерній основі. Основною особливістю даних матеріалів є їх наближення за властивостями до ячної шкаралупи: здатність до саморозкладання за певний період, у тому числі під дією ультрафіолетових променів, а також безпечність для здоров'я людини і довкілля [7].

Поряд із запровадженням інновацій надзвичайно важливого значення для розвитку підприємств галузі набуває впровадження системи НАССР,

адже, як свідчить досвід передових підприємств галузі, вона є не лише інструментом безпеки харчової продукції, а також підвищує ефективність харчового виробництва, економить витрати, сприяє зростанню продажів, залученню інвестицій, зростанню вартості підприємств, дозволяє мінімізувати репутаційні ризики, що надзвичайно важливо в умовах жорсткої конкуренції.

Висновки. Отже, як свідчать результати проведеного аналізу, на даний час більшість підприємств молокопереробної галузі визнали необхідність здійснення інноваційної діяльності. Серед основних напрямків застосування інновацій молокопереробними підприємствами слід виділити наступні: створення нових інтеграційних структур, які здійснюють контроль і комплексний розвиток усього процесу - від виробництва молока до реалізації готової продукції; застосування новітніх біотехнологічних розробок у збільшення продуктивності ВРХ; установка сучасного технологічного обладнання, у тому числі спеціалізованих ліній з переробки молока у місцях його виробництва; розробка і впровадження у виробництво комбінованих продуктів із частковою заміною молочного жиру рослинним; розширення портфелю продукції за рахунок виробництва функціональних продуктів і продуктів з високою доданою вартістю, а також нових видів органічних і кисломолочних продуктів для дитячого харчування; впровадження сучасних систем фільтрації; активне використання вторинної сировини у виробництві молочних продуктів; використання сучасних матеріалів упаковки, що дозволяють підвищити екологічність і збільшити терміни зберігання продукту, тощо.

Таким чином, незважаючи на те, що інноваційна діяльність у молокопереробній галузі України знаходиться на стадії впровадження і здійснюється в складних економічних умовах, застосування нововведень на підприємствах галузі виступає ефективним чинником підвищення їх конкурентоспроможності.

Література:

1. Платонова К. Молоко: полезно, модно, выгодно / К. Платонова // Мир продуктов. – 2011. – №9. – С. 14.
2. Хомич П. «Рокфор» від фермера? А чому б і ні... [Електронний ресурс] / П. Хомич // Харчовик. – від 11.04.2011р. – Режим доступу: <http://www.harchovyk.com/content/detail/592>.
3. Тугуши Л. А. Заменители молочного жира – инновация в производстве молочных и молокосодержащих продуктов / Л. А. Тугуши // Молочное дело. – 2012. – №1-2. – С. 22-23.
4. Аспекты отрасли // Молочное дело. – 2009. – № 4-5. – С. 22.
5. Бут О. Сложные творожные / О. Бут // Мир продуктов. – 2010. – №2. – С. 10-12.
6. Молочна сироватка. Сучасні технології переробки // Молочна промисловість. – 2008. – №3. – С. 24-25.
7. Платонова К. А где же масло? / К. Платонова // Мир продуктов. – 2010. – №3. – С. 16-19.

Рецензент: д.е.н., професор Ларіна Я.С.